

Efectes de prominència en canvis vocàlics *obscur**

Jesús Jiménez & Maria-Rosa Lloret

Universitat de València & Universitat de Barcelona

1. Introducció

Algunes **posicions** estructurals són **més fortes** que altres a causa de la prominència prosòdica o morfològica que els confereixen determinades característiques físiques o funcionals.

La distinció entre posicions fortes i febles s'utilitza per explicar asimetries que s'han observat en les llengües del món quant al comportament diferenciat d'elements que són iguals excepte pel que fa al lloc estructural que ocupen.

(1) Esquema general de les relacions de prominència:

+ <i>Prominent (fort)</i>	– <i>Prominent (feble)</i>
Nucli sil·làbic	Marge sil·làbic
Obertura sil·làbica	Coda sil·làbica
Peu mètric principal	Peu mètric secundari
Cap del peu mètric	Marge del peu mètric
Peu mètric	Fora del peu mètric
Síl·laba tònica	Síl·laba àtona
Síl·laba pretònica	Síl·laba posttònica
Posició inicial de mot	Posició final de mot
Radical	Afix

Dos tipus de comportaments bàsics relacionats amb la prominència

- a) Els elements associats a posicions fortes, en virtut del caràcter prominent d'aquest tipus de posicions estructurals, es troben protegits i són més resistent als canvis, mentre que passa justament el contrari amb els elements associats a posicions febles.

Prominència → protecció / preservació

- b) Els elements més prominents en virtut de les seves característiques físiques inherents tendeixen a associar-se a posicions estructuralment fortes, mentre que els elements menys prominents tendeixen a associar-se a posicions febles.

Prominència → atracció de característiques prominents

Formalitzats en el marc de la teoria de l'optimitat en termes de:

- a) Prominència → protecció / preservació: *fidelitat posicional* (cfr. Beckman 1998)
b) Prominència → atracció de característiques prominents: *marcatge posicional o contextual* (cfr. Prince & Smolensky 2004)

---

* Aquest treball forma part del projecte d'investigació HUM2007-65531/FILO (<http://www.ub.edu/lincat>) i en el cas del primer autor també del projecte HUM2006-13295-C02-01, finançats pel MICINN i el FEDER, i del grup de recerca consolidat 2009SGR521, finançat per la Generalitat de Catalunya. Altres observacions sobre el mateix tema apareixen a Lloret & Jiménez (2008).

En les **gramàtiques tradicionals**, els efectes del tipus a) han estat habitualment observats, però no tant els del tipus b).

Objectius del treball: Presentar els efectes de la fidelitat posicional i, especialment, del marcatge posicional derivats de la posició (prominent) inicial de mot amb relació al vocalisme, amb exemples del català i comparant-los amb els d'altres llengües romàniques.

Organització del treball:

- Prominència de la posició inicial del mot (§ 2)
- Prominència dels segments (§ 3)
- Posició inicial i fidelitat posicional (§ 4)
- Posició inicial i marcatge posicional (§ 5)
- Estudi d'un cas concret: variació pronominal en el valencià de Pedreguer (§ 6)

2. Sobre la prominència de la posició inicial de mot

Importància ja reconeguda en els **estudis tradicionals**:

“[L]a posición inicial es la más firme, la que da más resistencia a las vocales, la que más las asemeja a la acentuada” (Menéndez Pidal 1985: 67).

En **estudis actuals**, també:

- La posició inicial absoluta de la paraula considerada més prominent sobretot per raons psicolingüístiques i perceptives (cfr. Nooteboom 1981, Hawkins & Cutler 1988, Barnes 2002, Chitoran *et alii* 2002).
  - Diferents experiments psicolingüístics relacionats amb el reconeixement de paraules (que és mostra més efectiu en la part inicial del mot) i els efectes provocats per la distorsió de paraules (que són pitjors si afecten la part inicial del mot) han demostrat que la part inicial de la paraula és més prominent que la part final. Relacionat amb la importància de l'estructura temporal del llenguatge, o l'accés lèxic d'esquerra a dreta per part dels parlants.
- Des del punt de vista estrictament fonètic, Barnes (2002) ha anat més lluny encara i ha demostrat que la majoria d'efectes que s'atribueixen a la prominència de la primera síl·laba dels mots són, de fet, estrictament provocats per la vocal que es troba en posició inicial absoluta, perquè, entre altres coses, és sensiblement més llarga que les altres.
  - Altres autors han demostrat que les consonants inicials de mot també poden tenir un comportament especial en virtut de la prominència que els atorga la posició inicial absoluta de mot (vg., entre altres, Chitoran *et alii* 2002).

Conclusió: Escales de prominència posicional:

Esquema general: Nucli (posició forta) > Marge (posició feble)

Aplicació particular: Inicial (posició forta) > No inicial (posició feble)

3. Sobre la prominència dels segments

Però, pel que fa als **segments**, ¿què vol dir ser prominent?

- Tradicionalment, s'ha relacionat la prominència segmental amb la sonicitat. Des del punt de vista articuladori es considera que són més sonants els segments d'articulació més oberta, els que durant l'articulació presenten menys constricció (Sievers 1881, Jespersen 1913, Saussure 1916), o menor alçada de la mandíbula (Lindblom 1983) o menys força segmental (Vennemann 1988).
- Des del punt de vista perceptiu, la sonicitat es mesura en termes d'audibilitat: els segments que són més oïbles, els que presenten més energia, són els més sonants (Bloch & Trager 1942).

Per això, les vocals (els segments amb menys constricció articulatòria i més clarament oïbles) són els elements idonis per ocupar la posició (força) de nucli sil·làbic. Així, doncs, com més obert és un segment, més prominent és:

Escala de prominència segmental:

a > ε,ɔ > e,o > i,u > ə > ... > p,t,k

4. Posició inicial de mot i fidelitat posicional

La correlació entre prominència posicional i fidelitat i, en concret, la consideració de la **posició inicial com un punt privilegiat** per mantenir els segments ja ha estat apuntada en treballs tradicionals, que tracten aquesta posició com un punt especial.

En el cas de les vocals existeixen moltes mostres manifestacions d'aquest caràcter prominent:

- Manteniment generalitzat de les vocals de la síl·laba inicial en l'evolució des del llatí.
- Manteniment dels trets segmentals que es redueixen o canvien en altres posicions:
  - Manca de reducció i manteniment de vocals mitjanes obertes en posició inicial absoluta en varietats del valencià:

(2) Valencià (Canals, Sancho Cremades 1995):

[ɔ]brim, [ɔ]mplim vs. p[o]rtem, *p[ɔ]rtem

- Manteniment d'hiat per evitar la formació de diftongs creixents en síl·laba inicial, en català i també en castellà (Cabré & Prieto 2006):

(3) Català:

biòleg [i.ó] vs. radiòleg [jó]

(4) Castellà:

biólogo [i.ó] vs. radiólogo [jó]

- Manteniment de vocals mitjanes obertes en posició pretònica, inicial o medial, en gallec (Freixero 2006):

(5) b[ɛ]lleza, gob[ɛ]rnación, [ɔ]sudo, v[ɔ]tar

5. Posició inicial de mot i marcatge posicional

La **posició inicial** de mot tendeix a **atraure propietats prominents**, de manera que sovint una vocal és substituïda per un altra vocal de major sonicitat. Alguns dels canvis associats a la posició inicial sovint s'han atribuït a **tendències subjacents** no suficientment enteses:

“Lo mismo que la *e* inicial, *O* se puede cambiar en **a**, ayudando oscuras asimilaciones o disimilaciones a **cierta preferencia otorgada a la *a* inicial como vocal más clara**: ...” (Menéndez Pidal 1985: § 20₃): NOVACULA > *navaja*, *COLOSTRU > *calostro*.

La **metàtesi anticipatòria** també és un cas d'atracció de propietats prominents (obertures complexes, en aquest cas) a la posició inicial de mot:

“Une consonne combinée (le plus souvent la liquide *r* ou *l*) dans une syllabe non initiale va se combiner avec la consonne qui ouvre la première syllabe” (Grammont 1933: 340): *cabro* > *crabo*, *Gabriel* > *Grabjéw* (Bagnères-de-Luchon); *cabra* > *craba*, *febrer* > *freber* (alguerès). (Per al català de l'Alguer, veg. també Cabrera, Pons & Torres 2010.)

En el marc de la teoria de l'optimitat, l'acumulació de marques de prominència en diferents plànols s'entén com una via per millorar els resultats, ja que **l'isomorfisme entre plànols** augmenta la iconicitat de les estructures, en la mesura que contribueix a destacar les propietats més rellevants i a esmorteir les menys rellevants.

Efectes de la tendència a fer coincidir diverses característiques prominents (o no prominents) en un punt:

...en el vocalisme tònic:

Com que aquesta posició es caracteritza per ser sempre prominent, s'observen diferents canvis de vocals per vocals més obertes:

- Obertura de [o] en [ɔ] en la síl·laba tònica inicial, excepte en la zona septentrional del català central (antic bisbat de Girona) i en el rossellonès (cfr. Moll 2004: 62; Coromines 1971: 189-195; Gulsoy 1993: 90-94):

(6) fl[ɔ]r, n[ɔ]m, h[ɔ]ra

- Es podria explicar pel mateix motiu la tendència a aparèixer vocals obertes en la sèrie mitjana en la síl·laba tònica dels manlleus i també dels cultismes (especialment en el cas de mots esdrúixols) en català i en gallec:

(7) est[ɔ]p, [é]tica (cat.); st[ɔ]p, [é]tica (gall.)

Plànols coincidents en aquest patró: prominència posicional (de la síl·laba tònica), prominència segmental (vocals obertes > vocals tancades)

...en el vocalisme àton:

- Inversament, en la reducció vocàlica, en general, les vocals substituïdes solen ser menys prominents (més tancades) que les vocals subjacents de les quals deriven: [ə].

(8) Esquema de la reducció en català central:

[ə] < [a], [ɛ], [e]

[u] < [ɔ], [o]

(9) Esquema de la reducció en català occidental:

[e] < [ɛ]

[o] < [ɔ]

(10) Esquema de la reducció final en xipella:

[i] < [ɛ], [e]

↑

↑

Vocals substituïdes:

Vocals substituïdes:

menys sonants

més sonants

(Reducció de l'alguerès [e], [ɛ] > [a], excepcional, motivada per raons perceptives; cfr. Crosswhite 1999, 2004; Wheeler 2005; Lloret & Jiménez 2008)

Plànols coincidents en aquest patró: manca prominència posicional (de les síl·labes àtones, inicials o no), reducció de la prominència segmental.

Però també hi ha **diferències de prominència entre les síl·labes àtones:**

- (11) Obertura *e* > *a* en síl·laba travada inicial en català occidental, tant si la vocal és d'origen epentètic (*espina* > *aspina*) com si no ho és (*embut* > *ambut*); el fenomen afecta de manera no sistemàtica les vocals de la primera síl·laba que no es troben en posició inicial absoluta, especialment si apareixen en síl·laba travada (*bescoll* > *bascoll* vs. *t(r)esor* > **t(r)asor*) (cfr. Lloret & Jiménez 2008).

- Cfr., en la mateixa línia, casos esporàdics *E* (llatí clàssic) > *a* (llatí vulgar o romànic primitiu): *BILANCEA* > *balança* (cat.), *balanza* (cast.), *SILVATICU* > *salvatge* (cat.), *salvaje* (cast.); *i* de *O* (llatí clàssic) > *a* (llatí vulgar o romànic primitiu): *NOVACULA* > *navalla* (cat.), *navaja* (cast.), **COLOSTRU* > *calostre* (cat.), *calostro* (cast.).

Les varietats del català occidental difereixen a l'hora de determinar el **domini** en què la distinció 'Inicial > No inicial' és pertinent:

- **Inici de la paraula:** Totes les varietats consideren especialment prominent la posició inicial de mot *i*, per això, hi insereixen [a] com a vocal de suport; cfr. [a]spina.

- **Grup clíctic:** En relació amb el mot, els elements afegits en un domini més ampli com el grup clíctic (que formen una unitat prosòdica amb el mot al qual s'adjunten) es poden considerar menys prominents: entre altres característiques prototípiques dels elements febles, no reben l'accent primari, són elements funcionals i només afegeixen informació gramatical.
  - Prenent com a base això, algunes varietats es decanten per [e] com a vocal de suport en els dominis més externs:

(12) [e]m porta, donant-m[e], m[e] la porta
  - Per contra, si la preponderància de la posició inicial s'estén a tots els dominis, el del mot i el del grup clíctic, trobem:

(13) [a]m porta, amb [a], però donant-m[e] i m[e] la porta, amb [e]
  - Una variant del segon tipus, que formalitzem al § 6, és la de Pedreguer, que diferencia la posició proclítica (a l'inici del grup clíctic i, per tant, més prominent) de la posició enclítica (al final del grup clíctic i, per tant, menys prominent):

(14) a. Clítics en posició proclítica: vocal de suport [a], de vegades en variació amb [e]: [a]m porta, m[a]'l porta.
 b. Clítics en posició enclítica: vocal de suport [e], sense variació: donant-m[e], donant-m[e]'l

Plànols coincidents en aquest patró: prominència posicional (de la síl·laba inicial), prominència segmental ([a] > [e], [o]).

6. Formalització del marcatge posicional. Cas d'estudi: variació dels clítics a Pedreguer (cfr. Garcia & Beltran 1994)

(15) **Posició proclítica:** [a] és normalment la vocal suport, en alguns casos en variació amb [e]:

	EL	LA	ELS	LES	EN	HO
me	[mal] [mel]	[mala]	[mals]	[males]	[man]	[maw]
te	[tal]	[tala]	[ta(l)s] [te(l)s]	[tales]	[tan]	[taw]
li	[lil]	[lila]	[lils] [lis]	[liles]	[lin]	[liw]
els	[alzal]	[alzala]	[alza(l)s]	[alzales]	[alzan]	[alzaw]
se	[sal]	[sala]	[sals]	[sales]	[san]	[saw]
mos	[mol] [mozal]	[mola]	[mols] [mozals]	[moles]	[mon] [mozan]	[mozaw] [mow]
vos	[vol] [vozal]	[vola]	[vols] [vozals]	[voles]	[von] [vozan]	[vozaw] [vow]

(16) **Posició enclítica:** [e] és la vocal suport:

	EL	LA	ELS	LES	EN	HO
me	[mel]	[mela]	[mels]	[meles]	[men]	[mew]
te	[tel]	[tela]	[tels]	[teles]	[ten]	[tew]
li	[lil]	[lila]	[lils]	[liles]	[lin]	[liw]
els	[lzlo]	[lzla]				[lzo]
se	[sel]	[sela]	[sels]	[seles]	[sen]	[sew]
mos	[mol]	[mola]	[mols]	[moles]	[mon]	[mow]
vos	[vol]	[vola]	[vols]	[voles]	[von]	[vow]

a. **Neutralització** com a causa de la diferència entre [a] proclític vs. [e] enclític? Possiblement insuficient:

- Manca de neutralització del pronom *les*: es presenta sense alternança en les dues posicions. El manteniment de [les] no pot entendre's com un efecte analògic amb les formes enclíiques: també afectaria els altres pronoms. Pot entendre's, però, com un efecte de fidelitat.
- La neutralització es limita a les formes proclíiques i caldria, addicionalment, una motivació que justifiqués aquesta restricció.

b. **Selecció de vocals** en funció del **marcatge posicional**:

- Com a norma general, un nucli vocàlic és millor com més sonor és:

$$(17) \quad *N/e \gg *N/a$$

- Però un nucli vocàlic epentètic (per tant, en una posició prosòdicament feble) és millor com menys sonor és:

$$(18) \quad *N_{EP}/a \gg *N_{EP}/e.$$

Versions diferenciades segons la posició de la vocal epentètica, en proclisi o en enclisi:

$$(19) \quad *N_{EP\text{PROCL}}/a \gg *N_{EP\text{PROCL}}/e \quad (\text{posició preverbal})$$

$$(20) \quad *N_{EP\text{ENCL}}/a \gg *N_{EP\text{ENCL}}/e \quad (\text{posició postverbal})$$

Com que la posició enclítica es troba al final del grup clíctic, afegir una vocal com a nucli de la síl·laba, sigui la que sigui, en aquesta posició (final, relativament feble) és més costós que no afegir-la en posició proclítica (inicial, relativament més forta):

(21) Ordenació universal:

N_{EPENCL}/α (posició postverbal) $\gg$ $*N_{EPROCL}/\alpha$ (posició preverbal)

• **Principis de fidelitat** rellevants:

(22) FIDELITAT-V: Respecteu les especificacions subjacents de les vocals.

Ordenació proposada per a Pedreguer:

(23) FIDELITAT-V, $*N_{EPENCL}/a \gg *N_{EPENCL}/e$, $*N/e \gg *N/a$, $*N_{EPROCL}/a \gg *N_{EPROCL}/e$

(24) Entrada: porta-/m+lz/

Candidats	FIDEL-V	$*N_{EPENCL}/a$	$*N_{EPENCL}/e$	$*N/e$	$*N/a$
☞ a. mels			*	*	
b. mals		*!			*

(25) Entrada: porta-/lez/

Candidats	FIDEL-V	$*N_{EPENCL}/a$	$*N_{EPENCL}/e$	$*N/e$	$*N/a$
☞ a. les				*	
b. las	*!				*

(26) Entrada: /m+lz/ porta

Candidats	FIDEL-V	$*N/e$	$*N/a$	$*N_{EPROCL}/a$	$*N_{EPROCL}/e$
a. mels		*!			*
☞ b. mals			*	*	

(27) Entrada: /lez/ porta

Candidats	FIDEL-V	$*N/e$	$*N/a$	$*N_{EPROCL}/a$	$*N_{EPROCL}/e$
☞ a. les		*			
b. las	*!		*		

Ordenació proposada per a Pedreguer, amb variació *ma'ls porta / me'ls porta*:

(28) FIDELITAT-V, $*N_{EPENCL}/a \gg *N_{EPENCL}/e$, $*N/e$, $*N_{EPROCL}/a \gg *N/a$, $*N_{EPROCL}/e$

(29) Entrada: /m+lz/ porta

Candidats	FIDEL-V	$*N/e$	$*N_{EPROCL}/a$	$*N/a$	$*N_{EPROCL}/e$
☞ a. mals		*			*
☞ b. mals			*	*	

(30) Entrada: porta-/m+lz/

Candidats	FIDEL-V	$*N_{EPENCL}/a$	$*N_{EPENCL}/e$	$*N/e$
☞ a. mels			*	*
b. mals		*!		

7. Resum i conclusions

La prominència posicional influeix en els trets segmentals en una **doble direcció**:

- Per una banda, **les relacions de fidelitat** són més fortes com més rellevant és una posició. Com a resultat d'aquesta tendència, hem observat excepcions en el manteniment dels trets degudes a la posició que ocupen els segments; normalment, en la síl·laba tònica, però també en la posició inicial del mot i possiblement també en l'interior del radical (enfront dels afixos flexius: manteniment de pretòniques en gallec).
- Per una altra, els trets més prominents tendeixen a associar-se amb les posicions més destacades i a l'inrevés, els trets menys prominents tendeixen a associar-se amb les posicions menys rellevants, de manera que es produeix una tendència a **l'acumulació de característiques prominents i no prominents** en les posicions fortes i febles, respectivament. Com a novetat més important del treball, hem mostrat diferents casos en què la prominència posicional —de la síl·laba inicial o de la síl·laba tònica— s'associa amb una major obertura segmental.

Tot plegat, doncs, tenim que una sèrie de posicions de prominència s'associen amb determinats trets que també són prominents, i a l'inrevés.

Varietat	Tret que determina la prominència	Efecte de la prominència
Gallec	Pertinença al radical	Manteniment de l'obertura
Català (general)	Síl·laba tònica	Obertura de vocals en préstecs
Català (general)	Síl·laba tònica inicial	Obertura de <i>o</i>
Castellà, català...	Síl·laba inicial	Preferència per la vocal [a]
Castellà, català...	Síl·laba inicial	Manteniment de hiats
Valencià (Canals)	Posició inicial de paraula	Manteniment de l'obertura vocàlica
Valencià (Pedreguer)	Posició proclítica	Vocal epentètica: [a]

Varietat	Tret que determina la manca de prominència	Efecte de la manca de prominència
Català (general)	Síl·laba àtona	Reducció vocàlica
Castellà, català...	Síl·labes no inicials	Diftongació habitual
Valencià (Pedreguer)	Posició enclítica	Vocal epentètica: [e]

Referències

- Barnes, Jonathan (2002): *The phonetics and phonology of positional neutralization*. Tesis doctoral, University of California, Berkeley. Publicada el 2006: *Strength and weakness at the interface: Positional neutralization in phonetics and phonology*. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Beckman, Jill N. (1998): *Positional faithfulness*. Tesis doctoral, University of Massachusetts, Amherst. Publicada el 2001: *Positional faithfulness: an optimality theoretic treatment of phonological asymmetries*. New York: Garland. [<http://roa.rutgers.edu>], núm. 234]
- Bloch, Bernard / Trager, George L. (1942): *Outlines of linguistic analysis*. Baltimore: LSA Special Publications.

- Cabré Monné, Teresa / Prieto, Pilar (2006): *Exceptional hiatuses in Spanish*. In: Martínez-Gil, Fernando / Colina, Sonia (edd.): *Optimality-Theoretic Studies in Spanish Phonology*. Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins, 205-238.
- Cabrera, Maria / Pons Moll, Clàudia / Torres Tamarit, Francesc (2010): *Left is more. Rhotic metathesis in Alguerese Catalan*. In: *XX Colloquium on Generative Grammar*. Barcelona, Universitat Pompeu Fabra.
- Chitoran, Ioana / Goldstein, Louis / Byrd, Dani (2002): *Gestural overlap and recoverability: Articulatory evidence from Georgian*. In: Gussenhoven, Carlos / Warner, Natasha (edd.): *Papers in Laboratory Phonology 7*. Cambridge: Cambridge University Press, 419-447.
- Coromines, Joan (1971): *Lleures i converses d'un filòleg*. Barcelona: Club Editor.
- Crosswhite, Katherine (1999): *Vowel reduction in Optimality Theory*. Tesi doctoral, UCLA. Publicada el 2001: London / New York: Routledge.
- (2004): *Vowel reduction*. In: Hayes, Bruce / Kirchner, Robert / Steriade, Donca (edd.): *Phonetically based phonology*. Cambridge: Cambridge University Press, 191-231.
- Freixeiro, Xosé Ramón (2006): *Gramática da lingua galega. I. Fonética e fonoloxía*. Vigo: A Nosa Terra. 2a ed.
- Garcia, Josepa / Beltran, Vicent (1994): *El parlar de Pedreguer*. Pedreguer: Ajuntament de Pedreguer, Institut d'Estudis Comarcals de la Marina Alta.
- Grammont, Maurice (1933): *Traité de phonétique*. Paris: Librairie Delagrave.
- Gulsoy, Joseph (1993): *Estudis de gramàtica històrica*. València / Barcelona: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana / Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- Hawkins, John A. / Cutler, Anne (1988): *Psycholinguistic factors in morphological asymmetry*. In: Hawkins, John A. (ed.): *Explaining Language Universals*. Oxford: Blackwell, 280-317.
- Jespersen, Otto (1913): *Lehrbuch der Phonetik*. Leipzig: B. G. Teubner.
- Kenstowicz, Michael (1997): *Quality-sensitive stress*. In: *RLin* 9, 157-187. [<http://roa.rutgers.edu>], núm. 33]
- Lindblom, Björn (1983): *Economy of speech gestures*. In: MacNeilage, Peter F. (ed.): *The production of speech*. New York: Springer-Verlag, 217-245.
- Lloret, Maria-Rosa / Jiménez, Jesús (2008): *Marcatge posicional i prominència en el vocalisme àton*, In: *Caplletra* 45, 55-91. [<http://www.uv.es/foncat>], núm. 21]
- Menéndez Pidal, Ramón (1985): *Manual de gramática histórica española*. Madrid: Espasa Calpe. 18a ed.
- Moll, Francesc de Borja (2006): *Gramàtica històrica catalana*. València: Universitat de València.
- Nooteboom, Sieb G. (1981): *Lexical retrieval from fragments of spoken words: beginnings vs. endings*. In: *JoPh* 9, 407-424.
- Parker, Stephen G. (2002): *Quantifying the Sonority Hierarchy*. Tesi doctoral, University of Massachusetts, Amherst.
- Prince, Alan / Smolensky, Paul (2004): *Optimality Theory*. Malden / Oxford / Carlton: Blackwell. [<http://rutgers.roa.edu>], núm. 537]
- Sancho Cremades, Pelegrí (1995): *El valencià col·loquial de la vila de Canals*. Canals: Ajuntament de Canals.
- Saussure, Ferdinand de (1916): *Cours de linguistique générale*. Paris: Payot.
- Sievers, Eduard (1881): *Grundzüge der Phonetik*. Leipzig: Breitkopf & Hartel.
- Vennemann, Theo (1988): *Preference laws for syllable structure*. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Wheeler, Max W. (2005): *The phonology of Catalan*. Oxford: Oxford University Press.
- Wright, Richard (2004): *A review of perceptual cues and cue robustness*. In: Hayes, Bruce / Kirchner, Robert / Steriade, Donca (edd.): *Phonetically based phonology*. Cambridge: Cambridge University Press, 34-57.

Jesús Jiménez (jesus.jimenez@uv.es)
 Maria-Rosa Lloret (mrosa.lloret@ub.edu)